

«КІПРИЗАЦІЯ» ЕТНОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ У ГРУЗІЇ

В. О. Кулик

Офіційне визнання Російською Федерацією Абхазії й Південної Осетії як незалежних держав означає початок якісно нового формату їх існування. Тому головною проблемою цього дослідження є застосування Москвою технології «напіввизнання», яку тривалий час використовує Туреччина по відношенню до Північного Кіпру. Як показує практика, існування напіввизнаних держав не тільки створює нові виклики регіональній безпеці, а й формує умови для довгострокової консервації невирішеного конфлікту. Кремль фактично відклав врегулювання грузинських конфліктів на далеку перспективу, що, у свою чергу, припускає рішення глобального характеру — реформування світового політичного простору.

Проте означена проблематика, попри її актуальність, поки що лежить поза увагою вітчизняних та іноземних дослідників. Серед учених, які побіжно торкнулися нового формату існування Абхазії та Південної Осетії, такі російські автори, як С. Маркедонов, М. Модін, І. Бунін і Б. Кагарлицький, вірменський політолог С. Мінасян та ін. Проте їх аналіз подій в Грузії має ряд специфічних особливостей, які можна розцінити як спроби пошуку міжнародно-правових обґрунтувань застосування Москвою «права-обов'язку на гуманітарну інтервенцію». Okремо варто відзначити роботи канадського дослідника С. Ніла Макфарлея і французького вченого-дипломата Б. Кушнера, які розробляють теоретичну базу міжнародної практики «гуманітарних інтервенцій». Заслуговує на увагу і робота азербайджанського вченого Ф. Гаджиева «Незалежність де-факто. Турецька Республіка Північного Кіпру», де дано повну картину специфіки існування Північного Кіпру в статусі «напіввизнаної» держави.

Однак у вітчизняній політичній науці тема «напіввизнаних» держав та трансформації «заморожених конфліктів» у СНД не знайшла свого розвитку. Тому *метою* цього дослідження є вивчення нових форматів існування Абхазії та Південної Осетії та вироблення рекомендацій керівництву держави щодо позиції України стосовно врегулювання «заморожених конфліктів» на пострадянському просторі, зокрема в Грузії.

Від невизнаності до напіввизнання

Держави Латинської Америки, Африки, Азії й навіть Сполучені Штати Америки пройшли тривалий період від проголошення незалежності до її міжнародного визнання. На початку ХХ століття в міжнародне право ввійшла концепція «права націй на самовизначення», коли в 1917—1918 р. з розпадом Російської, Австро-Угорської й Османської імперій виникли цілі «грона» «самопроголошених» держав. Після «параду суверенітетів» на початку 1990-х, коли припинили своє існування СРСР і Югославія, виникло більше 20 нових країн.

Та у результаті етнотериторіальних конфліктів одночасно з «визнаними» на території пострадянського й постюгославського простору виникли «невизнані» держави: Нагірно-Карабаська Республіка, Придністровська Молдавська Республіка, Республіка Південна Осетія, Республіка Абхазія, Республіка Сербська Країна тощо.

Міжнародне співтовариство в 90-х рр. ХХ ст. посіло жорстку позицію, фактично проголосивши пріоритет принципу «непорушності кордонів» над принципом «права націй на самовизначення» і категорично відмовившись визнавати нові утворення. Експерти відзначають, що значна частина цих утворень цілком відбулися як самодостатні держави, які мають ефективний державний апарат і масову підтримку з боку населення.

Сучасна політична наука визначає «невизнані

держави» як утворення, які, за всіх ознак державності (контроль над територією, система управління, фактичний суверенітет), водночас позбавлені повного або часткового міжнародного дипломатичного визнання й, таким чином, не можуть де-юре виступати як суб'єкт міжнародних відносин.

Існує й загальноприйнята класифікація «невизнаних держав»:

**Кулик Віталій
Олександрович** —
завідувач відділу
Національного
інституту проблем
міжнародної безпеки

частково визнані держави з фактичним контролем своєї території (Китайська Республіка (Тайвань), Турецька Республіка Північного Кіпру, з 2008 р. — Республіка Абхазія та Республіка Південна Осетія);

невизнані держави з фактичним контролем своєї території (Придністровська Молдавська Республіка та Сомаліленд (у травні 1991 року північні племена проголосили Незалежну Республіку Сомаліленд, що включає 5 з 18 адміністративних регіонів Сомалі));

невизнані держави із частковим контролем своєї території (Нагірно-Карабаська Республіка, Вазирістан (у Пакистані), Таміл-Ілам (на Шрі-Ланці), до 2008 р. — Абхазія й Південна Осетія);

частково визнані держави, що перебувають під військовою окупацією (Сахарська Арабська Демократична Республіка (Західна Сахара), більшою частиною якої фактично управляє Марокко, визнається 48 державами), Палестинська держава;

території, що перебувають під міжнародним управлінням (до 2008 р. такою територією було Косово, що з 1999 року управлялося ООН незалежно від Сербії. Юридично це була автономна провінція Сербії) [1].

На початку ХХ століття світ виявився неготовим до виклику «невизнаних держав». Тому світове співтовариство вважало для себе більш безпечним консервувати або «заморожувати» етнотериторіальні конфлікти, тим самим відкладаючи на невизначений час їх вирішення. Це стосується, у першу чергу, пострадянських конфліктів, які на початку 1990-х років було досить складно вирішити несиловими методами.

Однак після визнання Косова США та деякими країнами ЄС ситуація кардинально змінилася. Мова не йде про повернення до принципу «права націй на самовизначення». Тепер принцип «територіальної цілісності» відійшов на другий план і порядок дня регіональної й глобальної безпеки почала визначати інша концепція «права на гуманітарну інтервенцію».

За влучним визначенням російського політолога М. Модіна, основною проблемою в організації «гуманітарних інтервенцій» є відсутність чітких юридичних правил, і, на жаль, внесок НАТО в цю проблему ми можемо розцінити скоріше як негативний, тому що саме після операції в Косові необхідність санкцій ООН на втручання вже не видається обов'язковою [2]. За словами канадського дослідника С. Ніла Макфарлея, на жаль, більшість мирот-

ворчих і гуманітарних операцій проводиться скоріше з причин **національних державних інтересів, а не відповідно до міжнародних правових норм** [3, 41–46].

США та їхні європейські партнери відкрили «скриньку Пандори». Деякі стратеги у Вашингтоні й Брюсселі вважали, що «правобов'язок гуманітарного втручання» є прерогативою винятково Заходу. Однак події в Грузії показали, що й Росія також вважає, що вправі використати гуманітарну інтервенцію у своїх державних інтересах.

Мало того, Захід виявився неготовим адекватно реагувати на нові виклики. Найвні механізми врегулювання криз (ОБСЄ, РБ ООН й ін.) показали свою неефективність в умовах глобального протистояння РФ і США.

Поки що ми змушені констатувати, що Росія має намір відновити баланс сил у пострадянському регіоні й перенести рішення кавказького конфлікту з формату інерційного переговорного процесу у формат «жорсткої» консервації у вигляді напіввизнання Абхазії й Південної Осетії.

Інтерес Росії

У своїй політиці стосовно врегулювання заморожених конфліктів на пострадянському просторі Росія виходить із того, що вона не в змозі остаточно, у мирний спосіб, розв'язати проблему в усіх регіонах з вигодою для себе. Тому з середини 2007 р. Москва фактично переглянула свої підходи до «заморожених» конфліктів, відмовившись від «пакетного» підходу. Кремль розподілив конфлікти на три типи: *грузинські* (Абхазію й Південну Осетію), врегулювання яких Москва пов'язує із стримуванням інтеграції Грузії в НАТО й посиленням позицій США на Південному Кавказі; *азербайджанський* (Нагірний Карабах), що пропонується поки що «не чіпати», і *молдавський* (Придністров'я). До кожного типу конфліктів МЗС РФ пропонує виробити окрему стратегічну модель.

Як зазначає завідувач відділу проблем міжнаціональних відносин Інституту політичного й військового аналізу РФ Сергій Маркедонов, у Карабаському конфлікті в РФ немає «контрольного пакета». Процес веде група посередників (Мінська група ОБСЄ, куди, крім Росії, входить Франція й США). У Карабасі сьогодні немає активного військового протистояння. Майже 200-кілометрова лінія фронту робить азербайджанський бліцкриг неможливим. Саме це рятує від поновлення війни (хоча за 2007 рік на лінії припинення вогню кількість перестрілок збільшилася) [4].

У випадку з Молдовою й Придністров'ям мирне врегулювання вже інтернаціоналізовано за фактом. Нагадаємо, що переговорний формат по цьому конфлікті визначається, як «5+2». Два — це сторони конфлікту, три посередники (РФ, Україна, ОБСЄ) і два спостерігачі (США і Європейський Союз). Окрім того, Москва вважає, що Придністровське врегулювання повинне відбутися за іншим, ніж на Кавказі, сценарієм. Ідеться про так званий план Козак-2 (отримав назву за ім'ям автора російського плану придністровського врегулювання, екс-заступника голови АП РФ Дмитра Козака): реінтеграція Молдови під егідою РФ. За цим планом передбачається, що відбудеться конфедеративне об'єднання РМ і Придністров'я, при тому, що Росія зможе забезпечити собі «контрольний пакет» у політичній ситуації в Молдові, а також гарантує визнання нейтрального статусу РМ (невходження до НАТО).

Зовсім інша ситуація спостерігалася в Грузії. Закавказький регіон для РФ має ключове значення щодо забезпечення не тільки територіальної цілісності й національної безпеки Росії, а й своєї присутності в цьому регіоні. Тому вона (РФ) грає складну й часом суперечливу роль на Південному Кавказі, намагаючись, з одного боку, зберегти вплив і владу на колись підконтрольних Москві територіях, з другого боку, забезпечити стабільність своїх південних кордонів.

Як відзначає Сергій Маркедонов, *«після п'ятиденної війни» всі формати мирного врегулювання були остаточно відкинута в минуле. Росія об'єктивно перетворилася з миротворця на сторону конфлікту. Разом з тим реінтеграція силовим шляхом двох колишніх автономій Грузії мала б катастрофічні наслідки для внутрішньої безпеки РФ на Північному Кавказі (враховуючи Північну Осетію, осетино-інгуський конфлікт, чотири адигомовні суб'єкти федерації). Залишитися РФ в Абхазії й у Південній Осетії, забезпечивши свій легітимний інтерес, після серпня 2008 року було вкрай складно. Альтернативою цьому була б інтернаціоналізація мирного врегулювання. Це був би формат, за якого Росія почала б інтенсивно витісняти з регіону. Отже, формальне визнання незалежності Абхазії й Південної Осетії стало інструментом збереження російського військово-політичного домінування на Великому Кавказі (частина якого належить РФ). Коли себе вичерпали старі формати, російське керівництво створило нові, шляхом переведення Абхазії та Південної Осетії до категорії «частково визнаних держав» [5].*

Незважаючи на, здавалося б, імпульсивність й емоційність дій Кремля, російське керівницт-

во прорахувало можливі ризики й втрати від визнання Абхазії й Південної Осетії.

По-перше, ***визнання РФ Абхазії й Південної Осетії зовсім не означає, що в проблемних російських регіонах*** (наприклад, у Татарстані, Туві, Чечні, Північній Осетії й ін.) ***почнеться поширення сепаратистських настроїв***. Як відзначають російські експерти, сепаратизм, у першу чергу, буває затребуваним із внутрішніх, а не із зовнішніх причин. Для того, щоб у Росії актуалізувався сепаратизм, як на початку 1990-х рр., потрібно зробити серйозні внутрішні управлінські й політичні помилки. Звичайно, вони робляться (і не тільки на Північному Кавказі). Але на сьогоднішній день ситуація не стала незворотною [5]. Росія має достатній запас міцності від інспірування сепаратизму. Водночас Москва пішла на створення прецеденту, на певний ризик. Цей прецедент може бути використаний проти неї. Однак ефективність використання такого прецеденту залежить насамперед від здатності російської правлячої еліти контролювати ситуацію на своїх окраїнах.

По-друге, ***можливість запровадження економічних санкцій проти РФ з боку ЄС і США не лякають Москву***. Будь-які обмеження або спроба обвалу вартості акцій російських компаній, таких, приміром, як газовий монополіст «Газпром», призведе до падіння рейтингу фондової активності, що загалом на тлі загальносвітової фінансової кризи не вигідно найбільшим глобальним економікам.

Росія у вересні 2008 р. заявила про фактичне призупинення переговорів стосовно її членства у СОТ. Як відзначив економіст «Уралсибу» Володимир Тихомиров, «до початку конфлікту в Росії був шанс приєднання до СОТ, незважаючи на заперечення Грузії. Тепер такий сценарій став зовсім малоімовірним» [6]. Хоча представник Держдепартаменту США Метью Брайза відмовився відповідати на запитання про те, чи не призведуть дії Росії в Грузії до її виключення з «великої вісімки» або відмови Росії в членстві у СОТ, але відповідь очевидна.

У разі, якщо на Заході почнуться антидемпінгові заходи проти російських металургійних компаній, які орієнтовані на ринки США і ЄС, Кремль зробить усе, щоб максимально не насичувати металургійну промисловість, у першу чергу України (яка потенційно може захопити російську нішу на світових ринках металургійної продукції), сировиною й ресурсами: газом, рудою, коксом. Цей чинник негайно позначиться на обсягах виробництва металопрокату для зростаючих потреб цього ринку [7].

По-третє, **політичні санкції проти Росії не вигідні самому Заходу, що не має діючих механізмів зі стримування Москви.** Як заявив Д. Медведєв в інтерв'ю телеканалу Russia Today, «нас нічого не лякає, у тому числі й перспектива «холодної» війни, але ми її не хочемо, і в цій ситуації все залежить від позиції наших партнерів».

Як відзначає німецький політолог Олександр Рар, «США все-таки переломили європейців настільки, що в ЄС і НАТО можливий дуже серйозний перегляд відносин з Росією, аж до її виключення з G8, призупинення діяльності Ради Росія — НАТО тощо» (8). Однак не всі в ЄС і США поділяють різкі оцінки політики РФ на Кавказі. Наприклад, віце-президент вашингтонського Інституту Катона Тед Карпентер, відповідальний за оборонні й зовнішньополітичні дослідження, вважає, що реакція Білого дому на події на Південному Кавказі є неадекватною. За його словами, прогрузинська/антиросійська позиція США може «створити загрозу... співробітництву з Росією в ряді сфер — таких як зусилля з недопущення створення Іраном ядерної зброї — у зв'язку з питанням, що, у найкращому разі, обмежено зачіпає інтереси США». Останній посол США в Радянському Союзі, нині директор Фонду Карнегі за міжнародний мир, Джеймс Коллінз заявив, що «наша (американська) політика з питань протиракетної оборони й розміщення об'єктів у Європі, а також подальшого розширення НАТО створює проблеми у відносинах з Росією. Для танго потрібні двоє» [9].

Після заяви Москви про можливість призупинення співробітництва з НАТО та загрози щодо призупинення угоди, яка дає можливість НАТО доставляти провіант і техніку в Афганістан через РФ та Центральну Азію, в Брюсселі запропонували зустрічні пропозиції стосовно розв'язання проблемних питань між Альянсом та РФ. Фактично діалог НАТО — РФ перейшов у нову площину. Відтепер Москва намагається чинити тиск на Європу (у т.ч. наближення російських військових баз до кордонів ЄС). При цьому РФ вирішуватиме два основних завдання:

недопущення консенсусу європейських країн — членів НАТО в питанні приєднання до ПДЧ України та Грузії;

зміна формату європейської системи безпеки на тлі реорганізації ОБСЄ, у т.ч. шляхом приєднання до неї союзників серед центрально-азійських країн СНД, а також обмеження, по можливості, впливів США на європейську систему безпеки.

Очевидно, що така тактика РФ дає позитивні для неї результати.

За словами редактора журналу Pro et Contra Московського центру Карнегі Маші Ліпман, «не варто очікувати якогось розриву відносин або якогось радикального перегляду їх у цілому, зарахування Росії до країн-ізгоїв й т.д. Є багато питань, які зв'язують Росію з Європою і зі Сполученими Штатами, але відносини доведеться будувати якимось інакше. А як — поки немає розуміння, тому що має місце криза ідей у західному світі про те, як будувати відносини з Росією... Всім стало зрозуміло не тільки, що у Заході немає важелів впливу на Росію, а й що в нього немає ідей стосовно того, як розвивати відносини з Росією» [10].

По-четверте, **незважаючи на те, що Росія може виявитися єдиною країною, що визнає Абхазію й Південну Осетію, у Кремлі не бачать у цьому великої проблеми.** Стратегічно важливо для Москви відкласти питання грузинських конфліктів на далеку перспективу і вирішити власні завдання зі стримування США на пострадянському просторі. У Кремлі також розраховують на розуміння з боку союзників по ОДКБ, які не визнають незалежність Абхазії й Південної Осетії, але дозволяють створити режим сприяння для них у рамках ЄврАзЕС. Окрім того, російська сторона сподівається, що нові кавказькі держави визнають її позарегіональні партнери (Нікарагуа, Венесуела, Куба та інші).

Таким чином, **Росія може, не оглядаючись на Захід, вирішувати свої головні стратегічні завдання на Південному Кавказі:**

відновити баланс сил на Південному Кавказі й забезпечити довгострокову й стабільну військову присутність у регіоні;

сформувати новий «порядок дня» для врегулювання, що виключає присутність іноземних військових миротворчих місій від ЄС, ООН та НАТО у зоні конфліктів (вони зможуть перебувати тільки з грузинського боку). Відкладе остаточне вирішення кавказького конфлікту на невизначений термін;

створить вагому перешкоду на шляху інтеграції Грузії в НАТО (у вигляді наявності територіальних претензій до Грузії й невирішених етнополітичних конфліктів на її території).

«Кіпризація» Абхазії й Південної Осетії

Що набули Абхазія й Південна Осетія від «кіпризації» їхнього статусу?

По-перше, **Сухумі й Цхинвалі отримали можливість легітимізувати свої відносини із РФ у вигляді створення двосторонньої договірно-правової бази.**

Не секрет, що економіка й соціальна сфера Північного Кіпру й Туреччини максимально інтегровані. Відповідно до угод Турецької Республіки Північного Кіпру (ТРПК) й Туреччини від 1997 року, на жителів ТРПК поширено рівні із громадянами Туреччини права на проживання, роботу, придбання власності й освіту. 20 липня 1997 року Туреччина й ТРПК заявили про заходи з економічної й фінансової інтеграції, а також часткової інтеграції в сфері оборони, зовнішньої політики та безпеки. 6 серпня 1997 року на рівні міністрів закордонних справ Туреччини й ТРПК підписано угоду про асоціацію. Договір від 2002 р. закріпив об'єднання сил берегової охорони, а сили самооборони ТРПК фактично інтегровані у ЗС Туреччини.

Звичайно, на першому етапі Абхазія й Південна Осетія не зможуть претендувати на асоціацію із РФ. Однак договори про дружбу й добросусідські відносини між Москвою й Сухумі, Цхінвали було підписано вже протягом вересня 2008 р. Окрім того, взаємодія економік Абхазії, Південної Осетії не має потреби в додаткових механізмах, оскільки ця «інтегрованість» уже існує де-факто. Ринки збуту товарів Абхазії, годі вже казати про Південну Осетію, цілком перебувають у Росії. Тепер ідеться тільки про нормативно-правове її забезпечення (хоча ці договори ніхто, окрім РФ, не визнаватиме).

Подібна ситуація спостерігається і у військовому співробітництві. Між Москвою та Сухумі й Цхінвали вже підписано договори про військову допомогу й військові контингенти в зонах конфліктів, які на прохання урядів Абхазії й Південної Осетії набули статусу закордонних військових баз Росії, розміщених на цих територіях.

Хоча, як свідчить практика Північного Кіпру, російські солдати можуть зберегти приставку «миротворчі сили». Наприклад, у ТРПК присутні 30 — 40 тис. турецьких солдатів (28-ма й 39-та дивізії 9-го корпусу армії Туреччини), що мають офіційну назву Миротворчі Сили Турецького Кіпру. Зберігається також присутність ВПС, ВМФ і Берегової охорони Туреччини.

По-друге, Абхазія й Південна Осетія (як і Північний Кіпр), тривалий час залишатимуться в міжнародній ізоляції, що не виключає певних «вікон можливостей» для діалогу з третіми країнами.

По суті, Турецька Республіка Північного Кіпру є невизнаною світовим співтовариством, за винятком Туреччини. Діє ряд резолюцій Ради Безпеки ООН по Кіпру, у тому числі № 541 (1983) і № 550 (1984), які пропонують всім членам ООН не визнавати жодну іншу

кіпрську державу, крім Республіки Кіпр, і не робити ТРПК ніякого сприяння.

Міжнародними правовими нормами (законодавством Європейського Союзу) і кіпрським національним правом створено механізм забезпечення захисту прав греків-кіпріотів на залишену ними нерухомість на півночі Кіпру. Це вже створює низку проблем для нерезидентів ТРПК під час придбання нерухомості та ведення бізнесу [11]. Спроби в'їзду іноземців до Республіки Кіпр з півночі загрожують затримкою й притягненням до судової відповідальності за незаконний в'їзд на її територію. Подібні санкції спробує запровадити й Грузія. Ще в 2005 р. Тбілісі заявляв про необхідність судового переслідування російських компаній, які купують нерухомість та інвестують в економіку Абхазії.

Однак ТРПК продовжує існувати де-факто. Вона має дипломатичні відносини з Туреччиною, тоді як ЄС і світове співтовариство (крім Греції й Республіки Кіпр) не запроваджує додаткових санкцій проти Анкари. Незалежність ТРПК визнала також Автономна Республіка Нахічевань (Азербайджан). У 2005 році Баку заявив про те, що він також визнає паспорти ТРПК і встановить режим безвізових поїздок із ТРПК. Організація Ісламська Конференція надала ТРПК статус «частини федеративної держави» й «спостерігача» у своїй організації [12].

Як і в ситуації з Північним Кіпром, Абхазія й Південна Осетія можуть розраховувати, що їх визнає не тільки одна Росія. Наприклад, на такий крок вже пішло Нікарагуа, на черзі — Куба, Венесуела, Сомалі й деякі країни СНД (Білорусь). Не виключено, що неформальні відносини з Абхазією встановить і Туреччина, яка давно виявляє цікавість до економічного партнерства із Сухумі.

Окрім того, не слід виключати й спроб налагодити діалог з Абхазією й Південною Осетією з боку деяких країн ЄС. Наприклад, ТРПК вдалося домогтися визнання своїх паспортів Великобританією, США й Азербайджаном. Окрім того, у вересні 2005 року в Брюсселі було відкрито представництво турецько-кіпрської торговельної палати, визнаної європейськими структурами як орган, уповноважений видавати сертифікати походження на товари, вироблені на півночі Кіпру, й дійсні на території ЄС. Подібна установа може виникнути й для роботи Абхазії й Південної Осетії в рамках ЄврАзЕС і ШОС.

Оскільки головним прибутковим бізнесом для Сухумі може бути туризм, Москва, очевидно, ініціює створення (за аналогією з англійським кіпрським резидентом «Норт Сайпрус Туризм

Сентр Лтд.», що представляє ТРПК на різних міжнародних туристичних ярмарках) створення спільної компанії для залучення західних і східних туристів.

Намагатиметься РФ, вірогідно, любіювати й участь представників Абхазії й Південної Осетії в різних європейських напівформальних заходах. Наприклад, у конгресі місцевої й регіональної влади Європи або в ПАСІ. Адже вдалося Північному Кіпру в жовтні 2004 року одержати дозвіл від Бюро ПАСІ на участь двох турецько-кіпрських представників у діяльності всіх органів ПАСІ, у тому числі виступати на пленарних засіданнях асамблеї.

Росія навіть може посприяти наданню Абхазії й Південній Осетії кодів країн ISO 3166-1 (доменів у мережі Інтернет). Наприклад, невизнаний Тайвань отримав код ISO й інтернет-домен.

Висновки та пропозиції

Таким чином, визнавши Абхазію й Південну Осетію, Росія відновила свою суб'єктність як потужний гравець, здатний якісно змінити глобальний політичний порядок дня. Водночас «кіпризація» Південного Кавказу створює нові виклики для всього пострадянського простору. Якщо із сепаратизмом усередині своєї країни Москва ще здатна впоратися, то її сусіди й партнери в Євразії опиняються перед загрозою зростання сепаратистських настроїв. Ідеться не тільки про Китай або Україну, прецедент небезпечний і для Центральної Азії. Імовірно, що виникнуть нові проблеми й у справі вирішення Карабаського конфлікту. Крім того, варто враховувати вплив напіввизнання Абхазії та Південної Осетії на процес Придністровського врегулювання. У Тирасполі вже зростає невдоволення подвійними підходами Москви до вирішення «заморожених» конфліктів. Все це вимагає від України зваженої політики, спрямованої на мінімізацію ризиків від трансформації політичного простору на Південному Кавказі й загострення протистояння РФ — Захід.

З огляду на нову якість існування Абхазії та Південної Осетії, Україні доцільно переглянути свою кавказьку стратегію та відкоригувати політичний діалог з країнами регіону в бік посилення миротворчої та економічної складової.

Отже, у перспективі подальше дослідження цієї тематики передбачає поглиблений аналіз внутрішньополітичних процесів в Абхазії та Південній Осетії, а також політики РФ стосовно цих утворень. У цьому сенсі доцільним є поглиблення уваги до створення умов для постійного діалогу між представниками

політичної еліти «напіввизнаних» держав та Грузії, а також підвищення ролі ЄС та країн — членів ГУАМ у процесі пошуку форматів врегулювання конфліктів на Південному Кавказі. Також варто приділити увагу активізації України як модератора процесу пошуку взаємовигідних форматів врегулювання в рамках Чорноморсько-Каспійського регіону. Це створить передумови для посилення ролі Києва як регіонального лідера.

Джерела

1. Кулик В. «Непризнанные» угрозы. — <http://www.novgrani.com.ua/exp.php?type=1&ni=15563&PHPSESSID=d1adac81bbec0e531874e9a2ff971ed9>
2. Модин Н. «Гуманитарная интервенция» как метод регулирования международных конфликтов. — http://library.gospolitika.ru/katalog/Modin_Gumanitarn_intervenc
3. Макфарлей Н. С. Многосторонние интервенции после распада биполярности // Международные процессы. — 2003. — № 1. — январь — апрель. — С. 41 — 46.
4. Маркедонов С. «Осетинский прецедент» и ситуация в Приднестровье. — <http://www.politcom.ru/print.php?id=6750>
5. Маркедонов С. Жизнь после признания. — <http://www.politcom.ru/article.php?id=6767>
6. Сергеев М. Москва нарывается на санкции // Независимая газета, 14.08.2008. — http://www.ng.ru/economics/2008-08-14/4_wto.html
7. Павлов В. Россия: кубинский сценарий? // <http://www.vovremya.info/art/1218630596.html>
8. Рар А. Российско-грузинский конфликт. Европа поддерживает позицию США. — <http://www.eurasianhome.org/xml/t/expert.xml?lang=ru&nic=expert&pid=1683>
9. Дэвис Л. Мы все грузины? Не надо торопиться // The Washington Times, 25.08.2008. — <http://www.inosmi.ru/translation/243543.html>
10. Липман М. Россия убедила всех, что у Запада нет рычагов воздействия на нее. — <http://www.iamik.ru/?op=full&what=content&ident=39865>.
11. Богданович Е. Прецедент для нерезидентов. — <http://www.kommersant.ua/Doc.html?docId=744865>.
12. Гаджиев Ф. Независимость де-факто. Турецкая Республика Северного Кипра // Москва. — 2008. — С. 176.